

Shaxnoz SAMIEVA,
Buxoro davlat universiteti dotsenti
Nargiza ASLANOVA,
Buxoro tumani 17-umumiy o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi
BuxDU dotsenti, PhD M.Akhmedova taqrizi asosida

YOSH AVLOD MA'NAVY KAMOLOTINI YUKSALTIRISHDA TASVIRIY VA AMALIY SAN'ATNING ROLI

Аннотация

Ushbu maqolada tasviriy va amaliy san'at orqali ma'naviy, estetik va badiiy an'analarni avloddan-avlodga yetkazish, o'sib kelayotgan kelajak vakillariga san'at asarlarini idrok etishni o'rgatish orqali badiiy madaniyatning rivojlanishi, o'quvchilarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish haqida fikr yuritilgan. Bugungi kunda ajdodlarimizdan bizgacha meros bo'lib kelayotgan kulolchilik san'atini yanada rivojlantirib, ushbu san'atining yangi tur va shakllarini ijod qilib topish, uni zamon bilan hamohang tarzda san'atning boshqa turlarini bir-biri bilan bog'lash, ushbu san'at turini jahon miqyosida tanitib borish g'oyalari ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: amaliy san'at, illustratsiya, kulolchilik, ma'naviyat, hunarmandchilik, kompetensiya, metodika.

THE ROLE OF FINE AND APPLIED ART IN IMPROVING THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF THE YOUNG GENERATION

Annotation

In this article, the development of artistic culture through visual and practical art, the transmission of spiritual, aesthetic and artistic traditions from generation to generation, teaching the representatives of the future to perceive works of art, healthy development in students formation of a worldview is discussed. Today, we need to further develop the art of pottery, which has been inherited from our ancestors to us, to create new types and forms of this art, to connect it with other types of art in harmony with the times, this art ideas of introducing the species on a global scale have been put forward.

Key words: practical art, illustration, pottery, spirituality, craftsmanship, competence, methodology.

РОЛЬ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО И ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА В ПОВЫШЕНИИ ДУХОВНОГО РАЗВИТИЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается развитие художественной культуры через изобразительное и практическое искусство, передача духовных, эстетических и художественных традиций из поколения в поколение, обучение представителей будущего восприятию произведений искусства, здоровое развитие у учащихся, формирование мировоззрения. Обсуждалось. Сегодня нам необходимо и дальше развивать гончарное искусство, доставшееся нам в наследство от наших предков, создавать новые виды и формы этого искусства, соединять его с другими видами искусства в гармонии со временем, с этим художественным представлением были выдвинуты предложения по внедрению этого вида в глобальный масштаб.

Ключевые слова: практическое искусство, иллюстрация, гончарное дело, духовность, мастерство, компетентность, методология.

Kirish. Jahonda fan va texnika taraqqiyotining yuqori sur'at bilan rivojlanib borishi innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lgan o'zgarishlar yangi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy tub burilishlarni keltirib chiqarmoqda. Dunyo miqyosida o'quvchilarni hayotga tayyorlashda ta'limiy refleksiya, o'zini-o'zi faollashtirish, kreativ yechimlar, kompetentlikka alohida ahamiyat qaratilmoqda. Shu jumladan mamlakatimizda ham qabul qilinayotgan qator qaror va farmonlarning ham tub ildizi yosh avlodning ma'naviy kamolotini yuksaltirishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2021-yil 23-martda imzolangan "Kulolchilikni jadal rivojlantirish va qo'llab quvvatlash chora – tadbirlari to'g'risida" gi PQ-5033-sonli hamda, 2021-yil 30-dekabrda "Hunarmandchilikni yanada rivojlanish va hunarmandlarni har tomonlama qo'llab quvvatlash to'g'risida" gi PQ-77- sonli qarori ana shu ezgu ishlarni yangi, yanada yuksak bosqichga ko'tarishga qaratilganligi bilan g'oyatda ahamiyatlidir. Prezidentimiz 2022-yil 20-dekabr kuni xalqqa murojaatnomasida maktab o'quvchilarini xorijiy tillar va kasb-hunarga o'rgatish zaruratini aytgan edilar. 2023yil 20-yanvar

kuni bu boradagi vazifalar bo'yicha o'tkazilgan yig'ilishda esa tuman va mahallalarning xususiyatidan kelib chiqib, o'quvchilar maktabning o'zida 64 xil ishchi kasblarga o'rgatilishi rejalashtirildi [1]. Jumladan, Buxoro, Samarqand, Toshkent, Farg'ona, Xorazm va Qoraqalpog'istonda yuzaga kelgan kulolchilik, zargarlik san'ati, yog'och va ganch o'ymakorligi, naqqoshlik va kandakorlik, kashtachilik, gilamdo'zlik, sholchado'zlik, charmga bezak tushirish san'ati, lokli miniatyura hamda kitob miniatyurasi kabi xalq amaliy bezak san'atining bu turlari davlatimiz rahbari tomonidan qaratilayotgan e'tibor tufayli ravnaq topib kelmoqda. Sopol buyumlar, laganlar, yog'ochdan o'ymakori va naqshinkori qilib yasalgan uy jihozlari, qo'lda to'qilgan gilamlar, miniatyuralar, marg'ilonlik, xivalik va toshkentlik ustalar tomonidan misdan yoki jezdan yasalgan, qimmatbaho metaldek yarqirab, shakllangan, nafisligi hamda naqshinkorligi bilan ajralib turuvchi buyumlar, ayniqsa, kandakori idishlar nafaqat xalqimiz, balki mehmon bo'lib kelgan xorijiy sayyohlar nazarida ham bebaho durdonadir. Qo'l mehnati asosida yaratilgan bunday madaniy merosimiz har doim e'zozda. Ustalarimiz yaratgan nodir buyumlar

jahondagi ko'plab mamlakatlar muzevarligiga tuhfa qilingan va ular tomonidan ardoqlab saqlanmoqda. Mana shunday ma'naviy, estetik va badiiy an'analarni avlodlariga yetkazish, san'at asarlarini idrok etishga o'rgatish orqali badiiy madaniyatning rivojlanishi, o'quvchilarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish an'analarni yosh avlod ongiga singdirish bugungi kun pedagogining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda ajdodlarimizdan bizgacha meros bo'lib kelayotgan kulolchilik san'atini yanada rivojlantirib, ushbu san'atning yangi tur va shakllarini ijod qilib topishimiz, uni zamon bilan hamohang tarzda san'atning boshqa turlarini bir-biri bilan bog'lashimiz, ushbu san'at turini jahonga tanitib borishimiz kerak. Yoshlarimizni ushbu kasb-hunarlariga bo'lgan qiziqishlarini oshirish, shu bilan birga ularga vatanparvarlik, milliylik, urf-odat va qadryatlarimiz haqidagi tushunchalarni ongiga singdirib borishimiz kerak.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Tasviriy san'at fanining maqsadi o'quvchilarda xotira, diqqat, tasavvur, harakatlar koordinatsiyasi kabi psixologik faoliyatlarni shakllantirish bilan birga o'quvchilarning badiiy tafakkurini shakllantirish hamda ularda tasviriy va amaliy san'at asarlarini estetik idrok etish kompetensiyalarini takomillashtirishdan iboratdir. Tasviriy san'at amaliy fanlarining fundamental asoslari va o'qitish metodikasi masalalari borasida jahonning yetakchi olimlari tomonidan xalq amaliy bezak san'atining ayrim turlari haqida ilmiy adabiyotlar, metodik qo'llanmalar yaratilgan. Bulardan P. Bernar, Djeki Edkin, M. Navarro, G. Semperlardir. Tasviriy va amaliy san'atning tarixi haqida ham bir qator xorijiy olimlar va san'atshunoslar talaygina kitoblar va risolalar yozishgan. Bulardan Iogan Yoaxim Vinkelman (171768) butun avlodni neoklassik san'atni qabul qilishga va shu bilan yunon san'ati va madaniyati qadriyatlarini qayta kashf etishga ilhomlantirdi. Shveysariyalik san'at tarixi professori Yakob Burxardt (1818-97), o'zining "Italiyadagi Uyg'onish davri sivilizatsiyasi" nomli risolasini yaratdi. Unda tasviriy va amaliy san'atning jahon tsivilizatsiyasiga ta'siri haqida ma'lumotlar keltirdi. Britaniyalik san'atshunos va tarixchi Kennet Klark (1903-83) standart "San'at tarixi" darsligini yaratgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi olimlaridan maktab o'quvchilarini o'qitishda xalq amaliy san'atidan foydalanish masalalari quyidagi olimlar tomonidan o'rganilgan Darsdan va maktabdan tashqari ishlarining o'zaro bog'liqligi masalalari va amaliy san'atning inson dunyoqarashiga yuksak ta'siri haqida ushbu san'at vakillari P. Xanikov, R. V. Tixonov, G. N. Volkov T. D. Polozova, S. A. Pavlova, L. V. Svetkova va boshqalarning dissertatsiya tadqiqotlarida ko'rib chiqilgan. P. U. Bayramukova, J. H. Dudko, I. V. Sokolova va boshqalarning dissertatsiyalari o'rta maktabda darsdan tashqari ishlarni tashkil etish va o'tkazishning ma'lum jihatlariga bag'ishlangan.

Respublikamizda tasviriy san'at fanlarini o'qitishda ta'lim jarayonlarini rivojlantirishning pedagogik shartlarini,

usul va metodlarini yaratish muammolari hamda kelajagimiz vorislari badiiy estetik didini shakllantirishda tasviriy va amaliy san'atning o'rni haqida o'zbek san'atshunos, qadimshunos va tarixchi olimlar va tadqiqotchilar S. Bulatov, R. Hasanov, M. Raximov, F. Abdirasilov, S. Abdullayev, U. Xodjamqulov va N. Perdeshovalar o'z maqolalarida bayon etishgan. Milliy o'quv dasturi asosida hamda umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at ta'limi kontsepsiyasi, umumiy o'rta ta'limning davlat standarti va o'quv dasturlarining davlat tomonidan tasdiqlanishi R. Hasanov, A. Sulaymonov, T. Kuziyev, S. Abdirasilov, R. Xudoyberganov va Tatyana Li, X. Muratov, D. Mirxakimova, K. Abdullayev, S. Muxammedjanova, Z. Sulaymonovalarning tuzgan darsliklarida o'z aksini topgan.

Tahlil va natijalar. Adabiyotlarni tahlil qilishda ma'lum bo'ldiki, xalq amaliy bezak san'atini o'rgatish usullarini takomillashtirish bo'yicha ko'pgina olimlar, ustalar tadqiqotlar olib borganlar. Uning nodir namunalaridan biri bo'lgan kulolchilik san'ati badiiyestetik qiymati va kundalik ehtiyojimizni qondiruvchi vosita sifatida ham o'ziga xos o'rin egallaydi. Amaliy san'atning tarkibiy qismi, jahon san'atining bebaho durdonasi bo'lgan kulolchilik san'ati qadimdan san'atshunoslar, xalq ustalari tomonidan katta qiziqish bilan o'rganib kelingan. Kulolchilik san'atining insoniyat tarixi bilan chambarchas bog'liqligi azal - azaldan arxeologlar va san'atshunoslar, olimlarni unga bo'lgan qiziqishini ortirib yuborgan. Chunki, ushbu san'at va uni tarixini o'rganish insonlarni kundalik turmush tarzini, yashash sharoitini, urf-odatlarini, qarashlarini aniqlashga katta yordam beradi.

Xulosa va takliflar. O'quvchilarga ushbu san'atning ijtimoiy mohiyati va ahamiyatini anglash, idrok etish va baholash, ularga estetik munosabat bildirish malakalarini tarkib toptirish, amaliy san'at, badiiy hunarmandchilik namunalari bilan tanishtirish orqali ularning o'ziga xos xususiyatlari haqidagi nazariy bilim va amaliy malakalarini tarbiyalash, shaxsan muhim ahamiyatga ega bo'lgan badiiy madaniyat an'alariga faol munosabatni shakllantirish muhimdir. Tadqiqot muammosiga oid ilmiy-tadqiqot ishlarini va metodik adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatdiki, yuqorida qayd etilgan tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari tasviriy san'at darsdan tashqari mashg'ulotlarida xalq amaliy bezak san'atini badiiy kulolchilik misolida o'rgatish usullari metodikasini takomillashtirish bo'yicha tahlillar yetarli darajada emasligini ko'rsatdi. Mavjudlari esa, XX asrning 1950-1990 yillarida to'g'ri kelishini inobatga oladigan bo'lsak, ushbu muammo o'zining dolzarbligini bugungi kunda ham yo'qotgan emas.

ADABIYOTLAR

1. Sh. M. Mirziyoyevning oliy majlis va o'zbekiston xalqiga murojaatnomasi <https://president.uz/uz.20.12.2022>
2. Bulatov S. S. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. - T.; «Mehnat», 1991
3. Amanullaev, Z. Sheraliev. Amaliy san'atdan sinfdan tashqari ishlar ilmiy-pedagogik muammo sifatida. - "Xalq ta'limi" jurnali, 2007, 3-son. 135-137-betlar.
4. P. Sh. Zohidov. Me'mor san'ati. - T.; F. Gulom nomidaagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1978, 35-66-bet.
5. Alimova Nozima, & Akhmadov Sarvar. (2021). Improving technologies of individualization of education in teaching english to students of nophyological direction. Euro-Asia Conferences, 8-10. Retrieved from <http://papers.euroasiaconference.com/index.php/eac/article/view/517>
6. Maxmurova Mavjuda Halimovna, Linguistic basis of teaching oral communication of students in german language lessons (https://colloquium-publishing.ru/assets/1_2_7.pdf#page=66) 2020/12/15 BRIDGE TO SCIENCE: RESEARCH WORKS Str 65.
7. L. Khaydarova. "The usage of interactive methods while developing reading skills of young learners" Science and innovation, vol. 1, no. B7, 2022, pp. 324-328. doi:10.5281/zenodo.7236481